

Hallis Marta!

Saatsin lastele väikse jõulupaki mainustestega. Eks pakk ole  
nigelaõitu, aga meil siin on nüüd kõigisuguse kitsenduse-  
söl pakside saatmises sest saadik, kui Saksamaal elu pare-  
maks muutus. Kõige pealt ei tohi meie enam iga kuu 1 pakk  
saata, vaid ainult kaks kuu tagant. Kuna pakk läheb nüüd ainult  
posti kaudu, siis peab täpselt nimestik olema ja täpselt eeskirja järel.  
Omal ajal kui naiste kaudu saatsime, teutskasime ikka midagi kee-  
tud ka sisse. Enne tohtsime saata 3 kg. suhkurt, siis 2 kg., nüüd ainult  
1 kg. Import asjat (kohvi, kuivatatud puuvili) on täiesti keelatud. Sti-  
nuet kakaot tohib saata 100gr. väi jälle teed. Kahte kass ei tohi. Sho-  
koladi ja maiustusi ainult 1/2 kilo. Selle eest võib siis jälle saata  
enam rassaaineid ja lihasousse - ja mõned lussusartiklid  
ja koguni uued riideesemed. Rassaaineid olla aga Saksamaal  
praegu vabalt saada, nagu prl. Teigi siin väänis, ja väi oli siis  
koguni 1/3 odavam kui meil siin — ja parem. Meie väi ei ole hea.  
Lussusartikels ja uuteks riieteks ei piisa minutaoliste pakid. Prl. Teigi  
oli üldse imestunud, et Saksamaal kaasmaalased Rootsiest kui para-  
diisiist väenisiid ja unistasiid. Tema ütles, et Saksas on vaeste-  
nad veel rikkamad ja mõned ained — juurvili, eriti kartulad, ja  
puuvili kaaskolm korda odavam kui siin. Ta ütles, et sellist sõjajä-  
rel (vist 70 MK kuus) võib kuigi väheselt aga siiski arastada  
siin ei saa mittegi tuba alla 80 kr. kuus. Aruuse asi mida siin  
võib saada on — tüü. Aga ka see pole oma alale vastav. Praegusel ajal  
võetakse võrakiid ainult vabrikas, kaigla koristajaks, majateenijaks  
— nke vanaga füüsilisele tööle. See aga pole kerge. Edet igatahes eelis-  
tas Saksamaal kuuabirahast elada ja <sup>minde</sup> midagi teha, kui siin raskest füü-  
silit tööl teha. Tal pole sellaks jõudu. Alguks, kui meie siia tulime, siis  
oli kergem ka kontori tööt leida. Nüüd lastakse tihti neid lahti, kuna  
kaubitsemine on kuidagi liivaks läinud. Alguks saidad vanad päris  
kerget abi — 80-100 kr. kuus — Nüüd tõmmati see abi maha  
möödet, kellel lapsed teenivad. Näitaks Allmannid ei  
saa kunagist rühki väi, Andersonid pidid andma allkiri

et nende vanemaol riigi kaela ei lange. Ise aga need ei saa ka vanemaid üleväl pidda, neid endiol ju neli, seal juures käivad lapsed kaolis, mis kulu nõuab. Mõlemaal töötavad: Juta ühes elektrivabrikus, alguses päris vabrikutöölisena, nüüd on ta laboratooriumis. Töö algab kell 7 homm. Et aga sait tund aega võtab täiesti Juta hommikul kella 5 ajal. Anderson ise käib metallivabrikas (manustakse parem), töö on nii must ja öline, et ta istuti ennast tunda aega pesema peab. Olenks ta insener või arst, saaks ta seidi oma alale lähem, aga kõige raskem on juristidel ja kohtuametajatel. Nad saavad ainult kontori või pangatöödele — aga kui meesterahvas on üle 40<sup>nd</sup>, siis ei võta ühelt kontos teda, öeldakse, et pensionimaksus on saamas eas väga suure ja kontorid pühuvad noorukesi värvata. Igatales on A. mitu korda püüdnud kohta saada, lubatakse lahkuti, aga kui ta paberid siia annab — siis saab vastuse, et praegu just pole vabata kohta. Ta näeb nimelt noor saaga, aga paberil on näha, et ta 52 a. Nii siis — ainult vabrik jääb üle. Hans Allmann on 74 a. Tema ei saagi arstiivtööle enam, nagu mina. Viimane piir on 69 a. Kui juba tääl oled, siis pikendatakse ka, kui oled Trafi ja aruajaja. Hans Drever on 74 a. vana, aga saab ikka ja jälle ikka pikendust. Ei jäänud siis midagi muud üle, kui pr. Allmann pidi asuma tööle. Ta sai koha ühte väikekaupkesse (seesal taredaile võileibu restoraniidelle). Töö meeldib talle, aga on ka raske. Juba kell 6 homm. algab töö, peab seine töötama 1/2 5. Kogu aeg tuleb töötada püsti jala. Tal on jalad, kui paksud all, ja ääsetel valutaval nii, et ei saa magada. Palk ei ole suur, 285 kr. kuus. Sellest tõmmatakse maha 90 kr. sõiagi eest. Ta peab seal sööma. Söök on rikkalik ja tore, aga koht on ju üks ja ei võta kõiki aastu. Selle maha eest oleks ta lihtsamini sõõnud ühes Grundiga. Nüüd aga peab Grundi ka veel sellist palgast sööma. Kartis maksab 80 kr., sõidud 20-25 kr. Parvalt jäas järele, et endale riideid ja jalatsid osta. — Nüüd küsid Sa vist, millens ma nii põhjalikult A. 'dest kirjutasin. Seda seepärast, et Sul ettekujutus oleks, kuidas üks perekonna üksus siin elab, toetades ja abistades üksteist. Ja sarnase perekonna käsi käib üldmõiste järel hästi. Aga vaeva peab nägema, omi perekonna liikmeid näed ainult ääsetel, ka pühapäevadel mitte, kuna on näiksuuga skandide-gaidide ja kaasmaalaste üritustel, kuhu noored kippuvad ja ka meidugi peavad käima. Üieti sõitma, sest distantsid on saanud — aga sõidud on väga kallid.

K43666-16

2). Kirjutau Sulle seda, et kui Sa siia juhtuol tulema, et Sa<sup>3</sup> mitte ei petuks. Loodat „paradiisi“ raama, aga pead tugevasti töötama. Ma pole Saksamaal olnud, ei tea, kuidas elu sakslastega on, aga kuin need, kes seal olnud, ütlevad et hingeliselt oli seal parem, siinised inimesed, kes 180a. vabrus elanud, sellele elu päris võõras süstis, alla külmal viisakad, nendega ei saa ühte sulada. Seal oli elu intiimsem, mugavam, perekondlikum. — Ma arvan, et mitte ainult Saksamaal, vaid terves maailmas on põgenikkude elu raske. Suurem osa peab töötama mitte omal alal, ja ikka füüsilist tööd tegema. Ameerikas on meie endistest õpilastest ainult Ilse Schiste, kes ühes asariigis sai ülikauli lektari koha, saab korraliku palga, aga ka tema algas ühes väikeses linnas kaubama ja müüjana. Teise teisel on Teenijat, või ka jamehed, või vabrikutöölised. Samuti ka Kanadas. Ja kuin ütlevad, et kõva press pannakse peale. Sain kirja ühelt mehest, kes siin arhitektuuri õppis, seda katkestama pidi raha puudusel, siis siin haiglas töötas ja viimaks meie ministriumis. Ta sõitis Kanadasse. Töötas seal haiglas ja kirjutas, et palju nõudlikum on seal ja tööpäeval pikema — rahvas aga ebarakultuurne: seal vähem saad nendega kontakti, keegi noortelastega. Kanda Moolmann kirjutas Austraaliast: Saksamaal tundsin ennast ikka, niidagi oleval "kui töötasin ameeriklaste juures, siin aga oli meel päris kurb, kui keegi ei tunnustanud ei minu keeleõppimist, ei mu kogemusi. Sain koha - kullumaja ettekanneja. Võtsin selle just too pä- rast! Tervis aga ei kannatanud välja, siis õnneks seundis ta ära tulema, võttis ise endale õstvõõ, mille eest saab rohkem makset. Ta pidasast iga päev 5 km. edasi ja 5 km. tagasi kodust vabrikutammuma ja mõnikord mudas kuini põlvedeni. Sealsed vihma on ja kolivad. Nii siis — igal pool on raske. Nimikene kes asi on see, et igalpool on ole- mas tööd, kuigi raske ja chameeldis, ainult Saksamaal pole teela ras- de, ja seepärast peab sealt ära tulema. — Ma pean Sulle tunnistama, et olen pr. Allmanni päris austama harranud. Ta pole ju kunagi enne- teinud tööl, nüüd on tal vii kurnat ja väsitat töö — aga kunagi ta ei kaeba, ikka raerulik nägu ees ja „Antau“ naljad, ainult palub „peaks Jumal aga Tervist andma!“ Kui mina väsin ja meel kurnaks läheb, et ka- nal päevil pean peen pesema, kõrandaist küürima, õhtutel kella 1/2 6 ajal lõunat hakkama tegema (Ilma tuleb veel hiljem koju), ja terve eluga pole seda teinud, seepärast on juunol kättes ka väikene — siis Natsum. Kõik mõeldud neile, kes on Siberis, vanqlates — ja mul on hästi enese pärast.

Kallis Marta, katsu nii talitada, et Sa igal pool, kus Sa oled ja igas inimeses, kellega Sa oled, leiad kõige pealt seda head "mis on" (ja ikka ja igal pool on inia midagi head ka), siis on "halb" ka talutata. —

Olen eneselt ette võtnud Sulle pisemalt seerand kirjutada. Ma mina olen väge kiini, võira näsu all, oma inimeste ari, kuna pean jessama, seetma vnaaniima, kuna ilka veel enam kiini, aga vahete vahel kirjutam sisski pisse kirje, kui seda leian vaja olevat. Seda kirja kirjutam juba terve nädal aega, kuivahenjal (ja mu näsi on vana, kaige veel rukkamisest kodumaa, ja kuga jäät pean temaga kirjutama kas masinal või ke-niuses kalligraafilise kirjaga). Aga mul on sarnane tundmus, et pean seda kõik ära ütleva, mida tunnen, araan ja olen tähelepannud. Mul tundub, et see Sulle kasuks on elus ja Sa ei võta ehk nii traagili-selt elu enese suhtes, oled ehk lepliksem ja annad endes ka vna soproale.

Nimelt: Helga K. kirjutab mulle (tõtt teeb seda järjekindlalt, ka siis, kui mina tema kalme-velja kirjale ei vastata ütles, et temal on palju varem kellele kirjutab ja saabaru, et ma tema kirjadele mitte ei saa kogu in-ikka vastada, kuna mul ja sada kardet rohkem vastada on), jäh ta kir-jutas, et olla käinud Sauramaal, olla klmis olnud — aga pole siin ütles ofsinud, teinud seda meelega, kuna Sina ei vastasat tema kirjadele, ja milleks tema peab siis ikka järelantlik olnud. Mul oli Sinust kahju ma kirjutasin Helgale et enne kui ta suurt karistust "jagab" lesta väi-must väiksest karistada, ka mitte kirjutades väi tikes etteheiteid kirjades.

Ja see tema saun aga pani mind edasi mõtleva ja karutama kusunust kas ei piitu siiski väge ka Sinuseneses. Sa mulle aina kirjutad, et Sulle ei oosta ta. Ombes aasta eest kirjutasiid, et pr. Hakk lubas Ameerikast kirjutada, ple-seda teinut ja lisasid juurde: "Sirs den Tugen, aus dem Sinn!" Aga mõni kuis hiljem, kirjutab mulle mu minija ja palus pr. Hakk'i nimel temale teatada, kas pere kumt Lammus on veel 3. maal või kutagile juba soitsut, et pr. Lammus jalg rastaunud tema kirjale. Ka ombes aasta eest kirjutasiid Sa mulle, et Ilka pole Sulle ka ühtegi kirja kirjutanud. Kui ma seda edasi arvasin, vastas Ilka: "Nah, ma küll ei saa aru, miks mina pr. L. pean kirjutama, miks ta siis mulle ei kirjuta, kiita soovib kirjaanetust. Sa oled võinut mulle ka vastada, kas ta on välti saanud paki, mille saat-sin Arvale, või kui see ei viitsi või pole aega, siis vähemalt Arvale ütelda, et ta seda teeks." Nae, noored on kanged ja nende südames on rõvat. Vana aina, nagu mina, andestab, karistab küll, aga ei tee järsut lõppu. Kiinud kirjutam siis kirjadeset mis Sa mulle ei saatnud, nagu ma letas, palusin ma mulle kohle vastada, kui minu saatetud pakki tulist ar. Aguses Sa tegid seda — aga niimaste kore paki karta oli nii, et üks vastes tuli kolm kumad hiljem, teine üldse ei tulnud. Aga ma siis ei ärritunud, kuna olin nii mõniti talitanud, et Sulle pakis saat-sin, aga üht teist tütarit palusin mulle teatada, kas Marta ikka acis katti-sai. (See teine seeldus minult vastu võtta, kuna ta käsi eamuldasalt küis) Ma olin sellega harjunud, et käin lapsed ja sugulased, kelledele pakke saatsin mulle kohle vastasiid, mõni juba pakis saamine järel, ainult kaks ei teinud seda korrapäraselt — üks olit Sina, teine oli Maret Feder. Ka tema vastes pidin teisi tulitama. [Maret R. on alielus nhe poola juudiga, lelega, kellel oli 1/2 a. tütar. See viimane võlusk Maret'i südant, nagu ta mulle ama abieluteates kirjutas aprillis. Tama-rat Palestiinasse minna. Pskem kiri pidi tulema — pole aga siiani midagi saanud). Kiinud edasi: Sina viimane kiri oli emadepeasaris mais ja veel lisa paar päeva hiljem. Selles Sa ütlesid, et kolite nimbis olm'i lõina saadsin vastuse 10 al juunil, panin kirje adressi. (Illa registreerin kõne oma kirjat, kuna ei suuda meeles pidada, ja Sa tead, et ma armastan korda ja pean seda ka hoidma.) Selles vastuses karutasin Sina ja laste Ameerika soitu ja vastasin, et Sa mulle tapremalt kirjutat. Arvasin, et olite juba lei-anud (sarnastel juhtudel on teate mu laste kirjat ka pikema aakeajaga olnud, kui korraga tuleb kiri Am. Kan. või Aust.). Kui arvate lapi-sin, et Paul L. on valitud komiteesse. Palusin siis Helgalt tapse adressi saatsin Sulle kaardi. Taktisin Su lastele veidi rõõmu teha, kuna Ma olen suulmut ka teistelt, et nad kenat on. Briti Arvo alla karralin ja korusid. Ma ütlesin juba, et noored on kanged kaelad, vanad mitte.

3) Nüüd karutan ikka veel edasi. Kui mina kirjas saan, siis  
olen neid läbi ja kriipsutan alla, mis mind huvitab, ja millele  
peaksin vastama ka teise poole huvides. Sa kirjutat mulle juba  
mitmel korral, et Nura Mickelson (ta abielunimi ununes mul, Sa kiri aga on kades)  
on teiega ühes. Mul oli Nura riidemel juba bestis, ta oli nii väge-  
haige ja siis veel see ünnatus vanematiga. Ma küsisin Kirjas, kui-  
das on ta teravis nüüd, kas ta abikaasa on ka temaga ühes, kelle ta vae on ka-  
na Sina teda ei maininud — aga sellele vastust ma ei saanud.  
Nüüd viimases Kirjas mainisid jälle teda mõtlemises. Vaeata, kui ma  
seda küsisin kerkimast ja järele mõtlemis, siis tundus mulle, et mitte  
aimult teist pole üksi siin — vaid ehk ka Sa ise. Viimases Kirjas  
 ütles Sa: "Kana Sa ikka kirjutat, kui Sulle ei vastata." Seesamas aga  
 ütles jälle enese kohta, et alati peiris maha jäämist kirjutamises.  
Sa oled tunnetet inimene. Kui Sul nemal kõnelema hakkavad, siis saad Sa kõneleda, kir-  
jutada jne. Aga meil peame ka mäistusele oma tähele ja koha andma, siis  
on meil palju kergem inimestega läbi saada, ei ole pahandusi, kurbusi, süda-  
mesvalu ja piina — näi on teole, palju vähemal määral. Muidugi, jälle  
kordan, et naerul temperamentlikul inimesel on rassem kätte, keem sarnast  
rahuga, kui mina vana — aga peab enesele siin peale panema, ka  
minu olen seda teinud — ja nüüd, palju kergem on elada. Kaik seda  
olen kirjutanud raovides Sulle hea, mitte "als Predigt". Sina kirjalest  
laen, et Sa kannatad, kuraastad, oled rahutu. Olen ise seda läbi läinud ja  
tulevat otsusele, et kui on olemas tugev enesepriitine, autersandmine  
teiste suhtes, tuleb mingisugune reigat maailma ja imbrusdanna aiatust-  
mire ja arusaamine, mis toob rahu ja rõõmutunnet mitte ainult ise  
endale, vaid ka just kui kantud edasi neudile, kelledega puutub  
kokku. —

Täna on 28<sup>as</sup> november, lahetan kirja ja panen postile. Peep  
pidi postile viima paki katana. Ise ma seola ei saa teha, posti-  
talitus tehakse lassi alles K. 9, mina lähen kodunt  $3\frac{1}{4}$  8, tulim  
kogu, siis jälle post kinni. Olen meeldoli lastele midagi hinnalisemat  
saanud - aga enam ei ole võimalis. Nagu juba mainisin on elu oma  
30% kallinenud siin, palk aga sama. Teen küll natja ja võtan loteriipileti,  
aga pole võitnud amas rahas, ei võida ka siin. Tegim natja ka lastega, saatsin  
Arvale ahe „Sparkasse“ (nää, pea väsimus, ei tule eesti sõna meelde - ma pean ju  
pääsot otsa võtlemis ja tootmis Raode: keeles), Det'ule tittures. Ma tean, et tal  
ilusa titt an - aga „einen Siim“ on sellit kingil: meel on eestlased, kes  
hakkasid siin pakaliit asja tegema. Minul on ka raatlased, ja ka omee-  
rikast ja Naguni Sakast tulevad need asjal siia - aga „Sparkasse“ on eest.  
lõukerast, titt eest ma just peal ei anna. Ka on eestlasest sellest  
nõutituharast, kus eestlased tütarad ja oetetus eesti liikuniku juurest.  
Meil on siin juba paar eesti kauplust, said lüha kunningalt.  
Eks mõnel oli raha siin kuuris, tulid ka siin suurt põgenemist ja oad  
jilad alla, elavad ka kunnis järsult - aga meil neil ei tunne in-  
siinselt. Pole veel arinore kaimu, ei saa siis ka maiset jõudust -  
pole ka kuvi selle vastu, künin piibli järel - kui süng ja riidid on  
- on hea. Saovin siis Sulle ja Paulile ja lastele heid  
pühi nii, nagu meil põgenikud nat hea võivad olla. Eks lepe  
sünni inna rõõmu nende andamist veel postat ja neile võib ka  
naide asi rõõmu teha. Mul on jõulupüha isivõitlust suures kus-  
buseks, kuma ju 24 al on mu poja Kas (kes Siberis) sünnipärl. Eks earnae  
pääsot mõtet veel intensiivsemalt neile kannatajale.  
Peep mõtis ennast ja on täpselt sama peisk kevi Det.  
Vreel koul parimat Sulle ja kõigi teiste omu lastele, eriti  
Arvale. Siim E. Linder